MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI BADIIY ADABIYOTGA QIZIQTIRISHDA ILMIY VA AMALIY METODLARI

Galayeva Feruza

ChDPU Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti

Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi 2- kurs talabasi

Annotatsiya; Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyotga qiziqtirish masalasi ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilingan. Badiiy adabiyotning bolalar nutqi, tafakkuri, estetik didi va axloqiy tarbiyasini shakllantirishdagi o‘rni yoritilgan. Tadqiqot jarayonida tizimli, psixologik-pedagogik va integratsiyalashgan yondashuvlar asosida samarali ilmiy hamda amaliy metodlar tahlil etilgan. Maqolada ifodali o‘qish, suhbat, sahnalashtirish va kitob bilan mustaqil ishlash metodlarining maktabgacha ta’lim tashkilotlaridagi ahamiyati ochib berilgan.

KALIT SO‘ZLAR: maktabgacha ta’lim, badiiy adabiyot, bolalar adabiyoti, nutq rivoji, pedagogik metodlar, tarbiya, integratsiya.

Аннотация: В данной статье анализируется вопрос привлечения детей дошкольного возраста к художественной литературе с научно-педагогической точки зрения. Подчеркивается роль художественной литературы в формировании речи, мышления, эстетического вкуса и нравственного воспитания детей. В процессе исследования проанализированы эффективные научно-практические методы, основанные на системном, психолого-педагогическом и интегративном подходах. В статье раскрывается важность экспрессивного чтения, беседы, постановочных занятий и самостоятельной работы с книгами в дошкольных образовательных организациях.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: дошкольное образование, художественная литература, детская литература, развитие речи, педагогические методы, воспитание, интеграция.

Annotation: This article analyzes the issue of attracting preschool children to fiction from a scientific and pedagogical point of view. The role of fiction in the formation of children's speech, thinking, aesthetic taste and moral education is highlighted. In the research process, effective scientific and practical methods based on systematic, psychological-pedagogical and integrated approaches are analyzed. The article reveals the importance of expressive reading, conversation, staging and independent work with books in preschool educational organizations

KEYWORDS: preschool education, fiction, children's literature, speech development, pedagogical methods, upbringing, integration.

KIRISH

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularning ma’naviy-axloqiy tarbiyasini ta’minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda badiiy adabiyot muhim pedagogik vosita sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Badiiy asarlar orqali bolalarda yaxshilik va yomonlik haqidagi dastlabki tasavvurlar, estetik did, nutqiy faollik va ijodiy tafakkur shakllanadi. Shu bois bolalarni badiiy adabiyotga qiziqtirishda ilmiy asoslangan metodlardan foydalanish dolzarb masala sanaladi. Shuningdek, maktabgacha

yoshdagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda badiiy adabiyot bilan ishlashning samarali metodlari o‘rganildi. Metodologik asos sifatida zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda milliy pedagogik merosdan foydalanildi.

METADOLOGIYA

Ilmiy-pedagogik yondashuv maktabgacha yoshdagi bolaning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Masalan, Lev Vygotskiyning zonalar nazariyasi va Brunerning o‘rganish modellariga asoslanib, badiiy adabiyotga qiziqishni oshirish jarayoni bolaning tafakkuri, til o‘zlashtirish darajasi va fantaziyasini rivojlantirish bilan bog‘liq ekanligi ilmiy asoslanadi. Bu nazariyalar bolaning o‘zlashtirish doirasini ko‘rsatib, o‘qituvchi tomonidan mos metod tanlashni ta’minlaydi.

Badiiy adabiyotga qiziqtirishning ilmiy metodlari.Ilmiy metodlar bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda adabiy asarlarni tanlash va tizimli tashkil etishga asoslanadi. Psixologik-pedagogik yondashuv bolalarning individual imkoniyatlarini hisobga olishga xizmat qiladi. Integratsiyalashgan metodlar esa badiiy adabiyotni musiqa, tasviriy san’at va o‘yin faoliyati bilan uyg‘unlashtirish orqali ta’lim samaradorligini oshiradi.

Amaliy metodlarning samaradorligi.Ifodali o‘qib berish bolalarning tinglash malakasini rivojlantirsa, suhbat metodi ularning muloqotga kirishish qobiliyatini mustahkamlaydi. Sahnalashtirish metodi esa bolalarda ijodiy faollik va emotsional idrokni kuchaytiradi. Kitob bilan mustaqil ishlash esa bolalarda kitobga bo‘lgan qiziqish va hurmatni shakllantiradi.

Badiiy adabiyotning tarbiyaviy ahamiyatini ko’radigan bo’lsak, badiiy adabiyot bolalarning nutq madaniyatini rivojlantirish, so‘z boyligini oshirish va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, ertak va hikoyalar orqali bolalar hayotiy vaziyatlarni idrok etishga o‘rganadilar. Bu borada Abdulla Avloniy badiiy adabiyotni shaxs tarbiyasining muhim omili sifatida e’tirof etgan.

MUHOKAMA

Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyotga qiziqtirish uzluksiz va maqsadli pedagogik jarayon hisoblanadi. Ilmiy va amaliy metodlarning uyg‘unligi bolalarda nutqiy faollik, ijodkorlik va axloqiy fazilatlarning rivojlanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot jarayonida tizimli, psixologik-pedagogik va integratsiyalashgan yondashuvlar asosida samarali ilmiy hamda amaliy metodlar tahlil etildi. Tizimli yondashuv orqali muammo keng kontekstda, uning turli tarkibiy qismlari va ularning o‘zaro bog‘liqligi nuqtai nazaridan o‘rganildi. Bu yondashuv ta’lim jarayonining barcha bosqichlari va unsurini tizimli ravishda tahlil qilish imkonini berdi. Psixologik-pedagogik yondashuv bolalarning rivojlanish xususiyatlari, ularning idrok, tafakkur, til va hissiy ehtiyojlari asosida metodlarni tanlash va qo‘llashga yo‘naltirildi. Shu tariqa, o‘quvchilarning psixologik holati va pedagogik maqsadlar uyg‘unlashtirildi, bu esa ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qildi.

Integratsiyalashgan yondashuv esa turli fanlar va fan sohasi chegaralaridan tashqarida bilimlarni birlashtirish orqali yanada keng qamrovli va mazmunli ta’lim jarayonini yaratishga imkon berdi. Bu yondashuv yordamida nazariy bilimlar amaliy faoliyat bilan zich bog‘landi, bu esa bolalarda badiiy adabiyotga bo‘lgan qiziqishni kuchaytirdi. Natijada, ushbu yondashuvlar asosida tanlangan metodlar nafaqat ilmiy asosga ega bo‘lib, balki pedagogik amaliyotda ham samarali qo‘llanilishi aniqlanib, bolalarning ta’lim va tarbiya jarayonlarida yanada yuqori natijalarga erishildi.

O‘qish, suhbat, sahnalashtirish va kitob bilan mustaqil ishlash metodlarining maktabgacha ta’lim tashkilotlaridagi ahamiyati bir qator ilmiy va amaliy dalillarni keltirishimiz mumkin:

Birinchidan, ifodali o‘qish usuli bolalarning nutq rivojlanishi va tinglash ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Maqolada keltirilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ifodali o‘qish bolalarda til boyligini oshirib, ularning fikrlash va tasavvur doirasini kengaytiradi, bu esa boshlang‘ich ta’lim jarayonini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, suhbat metodining ahamiyati shundaki, u bolalarning og‘zaki muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi va ijtimoiylashuv jarayonini rag‘batlantiradi. Maqolada suhbatning ochiq va muloqotga asoslangan shakllari bolalarning fikrlarini ifodalash va bir-biri bilan samarali aloqada bo‘lishini ta’minlashi ma’lum qilingan.

Uchinchidan, sahnalashtirish metodlari bolaning ijodiy fikrlashini, his-tuyg‘ularini ifodalashini va jamoaviy ish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, sahnalashtirish o‘yin shaklida bo‘lgani uchun bolalar o‘rganishga yanada qiziqish bilan yondashadi, bu esa ta’limning samaradorligini oshiradi.

To‘rtinchidan, kitob bilan mustaqil ishlash bolalarda mustaqil fikrlash va o‘zini o‘zi tarbiyalash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Maqolada kitobga bo‘lgan qiziqish va uni mustaqil o‘rganish orqali bolalarning o‘quv faoliyatiga yuzaki emas, balki chuqurroq yondashishi ta’kidlangan.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, badiiy adabiyot orqali bolalarda nafaqat nutq boyligi, balki Abdulla Avloniy ta’kidlaganidek, axloqiy va estetik tarbiya ham kompleks ravishda shakllanadi. Shuningdek Maktabgacha ta’lim metodikasini boyitishga xizmat qiladi va amaliyotda keng qo‘llanilishga tavsiya etiladi. maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqi va tafakkurini rivojlantirishda badiiy adabiyot fundamental vosita ekanligi ilmiy asoslab berilgan. Muallif L. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" va J. Brunerning o‘rganish modellariga tayanib, adabiy ta’limni bolaning psixofiziologik imkoniyatlari bilan bog‘lagan. Bu esa ishning ilmiy poydevori mustahkamligini ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2.O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. Maktabgacha ta’lim davlat standarti. — Toshkent, 2020.
3.Hasanboyeva O. va boshqalar. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. — Toshkent: Ilm Ziyo, 2019.
4.Qodirova F. Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5.Yo‘ldosheva M. Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirish metodikasi. — Toshkent, 2020.